

Arkadiusz Artyszak, Katarzyna Kucińska

Katedra Agronomii

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Zmiany w produkcji cukru i buraka cukrowego w Polsce i w Unii Europejskiej spowodowane reformą rynku cukru

Wstęp

Wprowadzona 1 lipca 2006 r. reforma unijnego rynku cukru zakłada ograniczenie produkcji we Wspólnocie o 6 mln t rocznie, z 18 do 12 mln w latach 2006/2007–2009/2010. Było co najmniej kilka powodów jej wprowadzenia:

- utrzymywanie sztucznie wysokich cen cukru na rynku UE (2–3-krotnie wyższych) niż cen na rynku światowym,
- przegranie przez UE „panelu cukrowego” na forum Światowej Organizacji Handlu (WTO),
- poprzedni system regulacji rynku cukru zakończył się 30 czerwca 2006 r.,
- konieczność zaakceptowania przez UE i wprowadzenia międzynarodowych zobowiązań i regulacji rynku,
- utrzymanie poprzedniego systemu regulacji rynku cukru spowodowałoby jego rozregulowanie [Podlaski 2005, s. 25–28].

Interesujące wydaje się dokonanie oceny wpływu tempa wdrażania reformy na jej półmetku na produkcję cukru i buraka cukrowego w UE, ze szczególnym uwzględnieniem Polski, która jest 3. producentem cukru w Europie. Jest to o tyle cenne, że zmiany, jakie niesie reforma, niektórzy polscy eksperci oceniali jako krok w dobrym kierunku, gdyż miała ona spowodować zwiększenie roli rynku i czynników ekonomicznych w kształtowaniu pozycji krajowego cukrownictwa na wspólnym rynku [Smoleński i in. 2006, s. 27]. Tymczasem w 2008 r. okazuje się, że Polska być może będzie importерem netto cukru, bo produkcja krajowa będzie mniejsza od zapotrzebowania.

Metodyka

Do napisania niniejszego artykułu wykorzystano Rozporządzenia Rady (WE), dane Eurostatu, ARR, materiały Związku Producentów Cukru w Polsce oraz informacje własne. Wyniki analiz zostały przedstawione w formie tabel.

Produkcja cukru

Zasady reformy rynku cukru w UE zostały sprecyzowane w Rozporządzeniach Rady (WE) nr 318, 319, 320 z 2006 r. oraz Rozporządzeniu Komisji (WE) nr 968 z 2006 r.

W sezonie 2006/2007 tylko pięć krajów (Włochy, Irlandia, Hiszpania, Szwecja i Portugalia) sprzedało łącznie 1,5 mln t limitów produkcyjnych do Funduszu Restrukturyzacyjnego. Oznaczało to, że produkcja cukru w Europie musiała zmniejszyć się o kolejne 4,5 mln t. W następnym sezonie (2007/2008) do Funduszu trafiło kolejne 0,7 mln t z Grecji, Węgier, Czech, Słowacji, Łotwy, Finlandii, Słowenii, Włoch, Hiszpanii i Portugalii. W ten sposób produkcja cukru została całkowicie zaprzestana w Irlandii, na Łotwie i w Słowenii. Żadnych decyzji w tym zakresie nie podjęto wśród największych producentów, czyli we Francji, w Niemczech, w Polsce oraz w Wielkiej Brytanii, a bez tego reforma nie miała szans powodzenia. Tymczasem do zredukowania zostało jeszcze 3,8 mln t w całej UE [ZPC 2008, s. 25].

Według Związku Producentów Cukru [2008, s. 15] głównymi powodami, dla których cukrownie nie chciały rezygnować z produkcji cukru były: chęć pozostania na rynku, niewystarczający system zachęt oraz niejasne przepisy dotyczące np. określenia wysokości premii restrukturyzacyjnej dla rolników.

Potwierdziły się prognozy Klimczuka [2007a, s. 10], że w 2007 r. przemysł cukrowniczy będzie bardzo silnie naciskał na Komisję Europejską w celu zwiększenia premii za sprzedaż limitu produkcyjnych do Funduszu Restrukturyzacyjnego. Reforma nie powiedzie się bowiem bez redukcji produkcji w Europie Środkowej, a plantatorzy w tym regionie oczekują wyższych rekompensat za rezygnację z uprawy buraków.

W pierwszym roku reformy to plantatorzy ponosili przede wszystkim jej koszty [Artyszak 2006, s. 14, 2007a, 172, 2007b s. 9, Klimczuk 2007b, s. 57]. Zaproponowane im 10% rekompensaty za zaniechanie produkcji było dalece niesprawiedliwe w stosunku do cukrowni, którym przyznano 90%.

Dlatego Komisja Europejska wprowadziła modyfikacje przepisów, aby zachęcić, zarówno cukrownie, jak i rolników uprawiających buraki do zaniecha-

nia produkcji. W tym celu opracowano trzy nowe rozporządzenia Rady (WE): nr 1260/2007 z dnia 9 października 2007 r. zmieniające rozporządzenie Rady (WE) nr 318/2006 w sprawie wspólnej organizacji rynków w sektorze cukru, nr 1261/2007 z dnia 9 października 2007 r. zmieniające rozporządzenie Rady (WE) nr 320/2006 ustanawiające tymczasowy system restrukturyzacji przemysłu cukrowniczego we Wspólnocie i nr 1264/2007 z dnia 26 października 2007 r. zmieniające rozporządzenie Komisji (WE) nr 968/2006 ustanawiające szczegółowe zasady wykonania rozporządzenia Rady (WE) nr 320/2006 ustanawiającego tymczasowy system restrukturyzacji przemysłu cukrowniczego we Wspólnocie.

Według Związku Producentów Cukru [2008, s. 27] w całej UE do końca stycznia 2008 r. zrezygnowano z ponad 2,5 mln t kwoty produkcyjnej, co przedstawia tabela 1. Średnio w całej Wspólnocie współczynnik redukcji wyniósł 15,5%. Całkowicie zrezygnowano z produkcji cukru w Bułgarii i w Portugalii, a najmniej ograniczono ich uprawę w Rumunii. Oznacza, to że do dokończenia reformy brakuje się ponad 1,2 mln t. W marcu 2008 r. trwała kolejna runda rezygnacji z limitów.

Tabela 1

Kwoty sprzedane do Funduszu restrukturyzacyjnego w 2008/2009 r.

Kraj	Kwota produkcyjna (t)	Kwota sprzedana do Funduszu (t)	
		(t)	(%)
Belgia	862 077	137 115	15,9
Bułgaria	4 752	4 752	100,0
Dania	420 746	61 083	14,5
Niemcy	3 655 455	493 487	13,5
Hiszpania	887 164	363 912	41,0
Francja	3 640 442	489 523	13,4
Włochy	753 845	245 467	32,5
Litwa	103 010	13 908	13,5
Węgry	298 591	92 750	31,1
Holandia	876 560	125 744	14,3
Austria	405 812	54 785	13,5
Polska	1 772 477	239 336	13,5
Portugalia	15 000	15 000	100,0
Rumunia	109 164	4 472	4,0
Słowacja	140 031	15 018	10,7
Finlandia	90 000	9 001	10,0
Szwecja	325 700	35 236	10,8
W. Brytania	1 221 474	165 000	13,5
Ogółem	16 599 138	2 565 589	15,5

Źródło: ZPC 2008, s. 27.

W dniu 30 października 2007 r. weszło w życie Rozporządzenie Rady (WE) nr 1261/2007 z dnia 9 października 2007 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 320/2006 ustanawiające tymczasowy system restrukturyzacji przemysłu cukrowniczego we Wspólnocie. W ramach tzw. „inicjatywy plantatorskiej” w terminie od 30 października do 30 listopada 2007 r. ok. 12 tys. plantatorów złożyło wnioski do Oddziałów Terenowych ARR w sprawie zrzeczenia się prawa do uprawy buraków cukrowych w zamian za rekompensaty. Najwięcej wniosków złożono w Oddziale w Lublinie, a najmniej we Wrocławiu. ARR nie ujawniła jednak wysokości zrzeczonej kwoty w poszczególnych regionach [<http://www.arr.gov.pl>].

W ramach realizacji mechanizmu „Restrukturyzacja przemysłu cukrowniczego”, do dnia 31 stycznia 2008 r. wszyscy producenci cukru złożyli do Agencji Rynku Rolnego wnioski o pomoc restrukturyzacyjną [<http://www.arr.gov.pl>].

W ramach złożonych 17 wniosków o pomoc restrukturyzacyjną 11 dotyczy zrzeczenia kwoty cukru bez demontażu urządzeń produkcyjnych (cukrownie: Leśmierz, Opalenica, Cerekiew, Wrocław, Wróblin, Otmuchów, Racibórz, Strzyżów, Strzelin, Świdnica, Ropczyce), a 6 wniosków dotyczy zrzeczenia kwoty cukru przy całkowitym demontażu urządzeń produkcyjnych (cukrownie: Dobre, Ostrowite, Lublin, Gosławice, Chybie i Łubna). Łączna zreczona kwota cukru wynikająca z wniosków o pomoc restrukturyzacyjną złożonych przez producentów cukru wyniosła 239,3 tys. ton, co stanowi ponad 13,5% kwoty produkcyjnej Polski. Udział poszczególnych koncernów przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2

Inicjatywa producentów cukru w Polsce w 2008/2009 r. (tys. t)

Producent cukru	Zreczony limit
British Sugar Overseas	26,0
Krajowa Spółka Cukrowa	94,4
Nordzucker	20,7
Pfeifer & Langen	37,8
Südzucker	60,4
RAZEM	239,3

Źródło: ZPC 2008, s. 21.

W dniu 15 lutego 2008 r. Agencja Rynku Rolnego poinformowała Komisję Europejską oraz producentów cukru o kwalifikacji wszystkich wniosków o pomoc restrukturyzacyjną złożonych przez producentów cukru. Dnia 1 marca 2008 roku ukazał się komunikat Komisji Europejskiej informujący o dostępności środków finansowych w Tymczasowym Funduszu Restrukturyzacji na realiza-

cję wniosków o pomoc restrukturyzacyjną złożonych przez producentów cukru w ramach tzw. „inicjatywy producenckiej”. Wszystkim producentom cukru została przyznana pomoc restrukturyzacyjna. W związku z powyższym wnioski plantatorów o pomoc restrukturyzacyjną składane przez plantatorów buraka cukrowego do Oddziałów Terenowych ARR w ramach tzw. „inicjatywy plantatorskiej” w terminie od 30 października do 30 listopada 2007 r. nie mają zastosowania [<http://www.arr.gov.pl>].

31 marca 2008 r. Zarząd Krajowej Spółki Cukrowej S.A., po pozytywnym zaopiniowaniu planu restrukturyzacji KSC przez Radę Nadzorczą, złożył w Agencji Rynku Rolnego dodatkowy wniosek o przyznanie pomocy restrukturyzacyjnej w ramach tzw. „drugiego kroku”. W planie restrukturyzacji KSC przewidywała dalszą redukcję limitu produkcyjnego w wysokości ponad 53 tys. ton cukru oraz całkowity demontaż, do końca września 2010 r., urządzeń produkcyjnych w Oddziale „Cukrownia Brześć Kujawski”. Spółka rezygnuje z części plantacji położonych w rejonach kontraktacyjnych na Kujawach, Mazowszu oraz Pomorzu Gdańskim. Działania restrukturyzacyjne objęły 3,8 tys. plantatorów, którzy dobrowolnie zrzekli się prawa do produkcji surowca [<http://www.polski-cukier.pl>].

Także inne koncerny cukrowe zdecydowały się o ograniczeniu produkcji cukru. Łącznie do końca marca 2008 r. w ramach „drugiego kroku” restrukturyzacyjnego zgłoszono rezygnację na łączną kwotę 127,5 tys. t cukru. Po uwzględnieniu poprzednich zrzeczeń (239,3 tys. t) oznacza to ograniczenie produkcji o 366,8 tys. t. W ten sposób limit produkcji cukru w Polsce zmalał z 1772,5 do 1405,7 tys. t, co oznacza, że do pokrycia krajowego zapotrzebowania może zabraknąć ok. 200 tys. t cukru [Artyszak 2008].

Produkcja buraka cukrowego

Ograniczanie wielkości limitów produkcji cukru miało wpływ na powierzchnię uprawy i zbiory buraka cukrowego w poszczególnych krajach członkowskich, co przedstawiono w tab. 3 i 4. W Polsce jego areal zmniejszył się z 297,3 tys. ha w 2004 r. do 247,4 tys. ha w 2007 r.

Zwiększenie powierzchni uprawy buraka cukrowego w 2007 r. w niektórych krajach (Francja, Niemcy) wynikało z możliwości dokupienia dodatkowej kwoty cukru, które dawało Rozporządzenie Rady (WE) nr 318/2006 (tab. 5). Dodatkowe kwoty przydzielone przedsiębiorstwom podlegały jednorazowej opłacie w wysokości 730 euro · t⁻¹.

Tabela 3

Powierzchnia uprawy buraka cukrowego w UE w latach 2004–2007 (tys. ha)

Kraj	2004	2005	2006	2007
UE (27)	2 226,9	2 245,1	1 869,3	1 809,4
UE (25)	2 205,0	2 218,6	1 828,2	1 781,2
UE (15)	1 697,7	1 732,6	1 392,8	1 402,8
UE (12)	1 447,4	1 488,1	1 762,2	1 201,0
Belgia	87,8	85,5	82,9	82,7
Bułgaria	1,1	1,3	1,4	1,3
Czechy	71,1	65,6	61,0	54,3
Dania	48,7	47,0	41,4	39,0
Niemcy	440,5	420,1	357,6	406,0
Irlandia	31,1	31,0	1,7	1,0
Grecja	33,0	42,5	26,9	13,7
Hiszpania	103,1	102,0	86,9	73,3
Francja	384,6	378,5	379,3	394,0
Włochy	185,8	253,0	91,2	85,6
Łotwa	13,8	13,5	12,7	0,3
Litwa	23,3	21,0	18,5	16,9
Węgry	61,9	61,6	46,8	40,7
Holandia	97,7	91,3	82,0	82,1
Austria	44,7	44,2	39,4	42,3
Polska	297,3	286,2	262,0	247,4
Portugalia	8,4	8,6	4,3	4,3
Rumunia	20,8	25,2	39,8	26,9
Słowenia	4,7	5,1	6,7	0,0
Słowacja	35,2	33,1	27,7	18,9
Finlandia	30,7	31,3	23,9	16,0
Szwecja	47,6	49,2	44,2	40,8
Zjednoczone Królestwo	153,9	148,3	131,0	122,0

Źródło: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

Tabela 4

Zbiory buraka cukrowego w UE w latach 2004–2007 (tys. t) (w tym także na bioetanol)

Kraj	2004	2005	2006	2007
UE (27)	132 292,4	135 526,7	b.d.	b.d.
UE (12)	94 651,7	98 893,5	b.d.	b.d.
Belgia	6 215,9	5 983,2	5 666,6	5 746,9
Bułgaria	26,4	24,7	26,8	b.d.
Czechy	3 579,3	3 495,6	3 138,3	2 598,7
Dania	2 828,6	2 762,6	2 314,2	b.d.
Niemcy	27 159,0	25 284,7	20 646,6	26 114,0
Irlandia	1 861,4	1 395,0	b.d.	45,0
Grecja	2 095,0	2 800,0	1 650,0	862,3
Hiszpania	7 174,9	7 275,7	6 045,4	5 116,0
Francja	30 788,3	31 149,6	29 878,8	32 371,0
Włochy	8 473,0	14 155,7	4 769,6	b.d.
Łotwa	505,6	519,9	473,9	11,1
Litwa	904,9	798,5	717,1	704,4
Węgry	3 251,9	3 515,9	2 454,2	1 615,7
Holandia	6 292,2	5 931,0	5 414,1	b.d.
Austria	2 901,9	3 132,6	2 493,1	2 651,2
Polska	12 730,4	11 912,4	11 474,8	11 057,8
Portugalia	626,6	604,9	320,0	320,0
Rumunia	672,7	729,7	1 152,2	698,6
Słowenia	213,1	260,1	262,0	b.d.
Słowacja	1 598,8	1 732,6	1 370,9	855,3
Finlandia	1063,5	1 181,3	952,0	567,0
Szwecja	2 287,1	2 381,2	2 189,0	b.d.
Zjednoczone Królestwo	9 042,1	8 500,0	7 150,0	b.d.

Źródło: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

Tabela 5
Kwoty dodatkowe dla cukru (t)

Kraj	Dodatkowe kwoty
Belgia	62 489
Czechy	20 070
Dania	31 720
Niemcy	238 560
Irlandia	10 000
Grecja	10 000
Hiszpania	10 000
Francja	351 695
Włochy	10 000
Łotwa	10 000
Litwa	8 985
Węgry	10 000
Holandia	66 875
Austria	18 486
Polska	100 551
Portugalia	10 000
Słowenia	10 000
Słowacja	10 000
Finlandia	10 000
Szwecja	17 722
Zjednoczone Królestwo	82 847
Ogółem	1 100 000

Źródło: Rozporządzenie Rady (WE) nr 318/2006.

Oplącalność uprawy buraka cukrowego

Obserwując zachowanie rolników co do dalszych planów związanych z uprawą buraka cukrowego można podzielić ich na dwie grupy. Pierwsza to ci, którzy stwierdzili, że dalsze kontynuowanie produkcji jest dla nich nieopłacalne. Z wyliczeń Wielkopolskiej Izby Rolniczej wynika, że wynik finansowy uprawy buraka cukrowego wg cen z lutego 2008 r. przy plonie $40 \text{ t} \cdot \text{ha}^{-1}$ wynosi zaledwie $57,26 \text{ zł} \cdot \text{ha}^{-1}$ (tab. 6).

Tabela 6

Kalkulacja kosztów uprawy buraków cukrowych w 2007 r. przy plonie 40 t · ha⁻¹ (zł · ha⁻¹)

Nakład	Jednostka	Ilość	Cena	Wartość
1	2	3	4	5
1. Materiał siewny	j. s.	1,3	474,00	616,20
2. Nawożenie:				
Saletra amonowa	dt	3,5	91,20	319,20
Polifoska 6-20-30	dt	4	145,55	582,20
Ca/Mg co 4 lata	t	3	45,72	34,29
Razem nawożenie				935,69
3. Ochrona roślin:				
Betanal Progress 274 OF	kg (l)	3	180,18	540,54
Kemifam Super 160 EC	kg (l)	2,5	36,20	90,50
+ Kemiron 500 SC	kg (l)	0,8	112,75	90,20
Bi 58 Nowy	kg (l)	0,8	36,00	28,80
Razem ochrona				750,04
4. Usługi:				
Siewnik punktowy Gama	h	1,5	65,00	97,50
Kombajn buraczany	h	10	120,33	1203,30
Razem usługi				1300,80
5. Praca ciągnika				
Podorywka	h	1,4	39,71	55,59
Bronowanie	h	0,6	32,54	19,53
Orka przedzimowa	h	3	46,87	140,61
Bronowanie	h	0,6	39,71	23,82
Wysiew nawozów (3 x)	h	2,1	32,54	68,34
Oprysk herbicydem	h	0,6	32,54	19,53
Uprawa przedsiewna (2 x)	h	3	39,71	119,12
Uprawa międzyrzędowa	h	2	32,54	65,09
Oprysk herbicydem (2 x)	h	1,2	32,54	39,05
Odbiór korzeni od kombajnu	h	2	39,71	79,41
Transport zewnętrzny	h	17	39,71	675,02
Razem praca ciągnika		33,5		1305,11
6. Podatek				145,73
7. OC rolników				3,80
Razem koszty bezpośrednie				5057,36
8. Koszty ogólnogospodarcze				814,82
w tym amortyzacja				715,53
9. Koszt pracy ludzkiej	h	83,5	7,00	584,50
Suma kosztów				6456,68

cd. tabeli 6

1	2	3	4	5
Wartość produkcji				
Produkt główny (netto)	dt	400	11,24	4496,00
Ryczałtowy zwrot VAT	%	5	0,56	224,80
Cena brutto	zł · dt ⁻¹			11,80
Koszt produkcji	zł · dt ⁻¹			16,14
Dopłata bezpośrednia	zł · ha ⁻¹			301,54
Płatność cukrowa	zł · t ⁻¹		37,29	1491,60
Suma przychodów	zł			6513,94
Wynik finansowy	zł · ha ⁻¹			57,26
Zdolność odtworzenia majątku gospodarstwa	%			108,00

Źródło: <http://www.wir.org.pl/kalk/buraki.htm> (luty 2008).

Wyniki te przeczą wynikom wcześniejszych ekspertyz, że po zakończeniu reformy buraki cukrowe pozostaną nadal jednym z najbardziej opłacalnych kierunków produkcji rolniczej i z przyczyn ekonomicznych rolnicy nie będą rezygnowali z uprawy [Smoleński i in. 2006, s. 28]. Zgodnie z wyliczeniami tych autorów uprawa buraków miała pozostać najbardziej dochodowym kierunkiem produkcji roślinnej, gdyż dochód rolniczy netto z uwzględnieniem dopłat bezpośrednich miał być ponad dwukrotnie wyższy niż przed integracją.

Można podejrzewać, że wnioski złożyli rolnicy, którzy potrafią liczyć, albo/i producenci drobni, którzy uzyskując niskie plony i ze względu na posiadany mały limit nie widzą dla siebie miejsca w produkcji buraka.

Pogorszeniu opłacalności uprawy buraków w 2007 r. towarzyszyło jednocześnie gwałtowne poprawienie opłacalności uprawy zbóż, a w mniejszym stopniu rzepaku, co zwróciło uwagę rolników.

Drugą grupą, to natomiast rolnicy, którzy chcą nadal uprawiać buraki. Było to najbardziej widoczne podczas protestów plantatorów Krajowej Spółki Cukrowej w rejonach Cukrowni Łapy i Lublin. Potwierdziły się więc wcześniejsze przypuszczenia wielu ekspertów, że z uprawy buraków cukrowych będą musieli zrezygnować plantatorzy w wyniku likwidacji cukrowni oraz właściciele gospodarstw o małej skali produkcji, z którymi cukrownie nie będą chciały zawierać kontraktów [Smoleński i in. 2006, s. 28].

Przyjmując, że rolnik ma limit produkcyjny w wysokości 30 t cukru może otrzymać od 259,38 (bez demontażu maszyn w cukrowni) do 300,00 euro za tonę (demontaż urządzeń). Przy kursie 1 euro = 3,50 zł, oznacza to, że rolnik otrzyma od 27 234,90 do 31 500,00 zł.

Tymczasem wymagania wobec plantatorów, którzy pozostaną przy uprawie buraków będą coraz wyższe. Mianowicie uzyskiwaniu coraz większych plonów cukru będzie musiało towarzyszyć obniżanie kosztów produkcji [Artyszak 2006, s. 15]. Na tegorocznym spotkaniu doradców LIZ, które odbyło się w nadreńskiej miejscowości Niederkassel sformułowano cele, które trzeba osiągnąć w 2015 r.: plon cukru $15 \text{ t} \cdot \text{ha}^{-1}$ przy kosztach uprawy $15 \text{ euro} \cdot \text{t}^{-1}$ buraków [<http://www.liz.pl>]. Wg ekspertów z Francji, Szwecji, Anglii, Holandii, Niemiec i Polski w następnych 8 latach konieczne i możliwe jest znaczące zwiększenie produktywności w uprawie buraków cukrowych.

Do ważniejszych czynników umożliwiających osiągnięcie tych celów można zaliczyć:

- postęp genetyczny,
- zmianę klimatu,
- zmiany strukturalne (w kierunku lepszych plantatorów),
- szybki transfer wiedzy do praktyki (modele i programy doradcze),
- wczesny siew i szybki wzrost roślin,
- minimalizację strat przy zbiorze i przechowywaniu buraków,
- kontrola kosztów (uproszczone techniki uprawy, lepszy management).

W kwietniu 2008 r. okazało się, że koncerny cukrowe mają kłopoty z zabezpieczeniem bazy surowcowej, bo wielu rolników nie zamierzało uprawiać buraków, mimo że nie złożyli wniosku o rezygnację z prawa do uprawy. Jednocześnie domagali się zwiększenia ceny skupu, tak jak np. stało się w Niemczech, gdzie wzrosła do $33 \text{ euro} \cdot \text{t}^{-1}$ buraków [Artyszak 2008]. Sytuacja taka może spowodować, że Polska stanie się importerem netto cukru, bo produkcja krajowa w 2008 r. będzie mniejsza od zapotrzebowania.

Wnioski

1. Pierwszy rok funkcjonowania reformy nie przyniósł oczekiwanych zmian w ograniczeniu produkcji cukru w UE, w tym w Polsce. Dopiero znaczne zwiększenie rekompensat dla producentów cukru i rolników w 2007 r. w połączeniu z obniżeniem cen skupu spowodowało wzrost zainteresowania ograniczeniem produkcji cukru i uprawą buraka cukrowego.
2. Brak opłacalności uprawy buraka cukrowego w 2007 r. spowodował problemy producentów z cukru z zakontraktowaniem potrzebnego arealu tej rośliny. Może to spowodować, że Polska stanie się importerem netto cukru już w 2008 r.

Literatura

- ARTYSZAK A.: *Wpływ reformy rynku cukru na sytuację cukrownictwa i plantatorów buraka cukrowego w Polsce*. Problemy rolnictwa światowego, t. XV, Wyd. SGGW, Warszawa 2006, s. 11–15.
- ARTYSZAK A.: *Pierwsze efekty reformy rynku cukru w UE i Polsce*. Problemy rolnictwa światowego, t. XVII. Wyd. SGGW Warszawa, 2007a, s. 167–172.
- ARTYSZAK A.: *Skutki pierwszego roku reformy rynku cukru dla polskich plantatorów na przykładzie gospodarstwa pana Witolda Ferensa*. Roczn. Nauk. SERiA, t. IX zes. 3, 2007b, s. 7–9.
- ARTYSZAK A. *Informacja własna*. 2008.
<http://www.arr.gov.pl>
<http://www.liz.pl>
<http://www.polski-cukier.pl>
<http://www.wir.org.pl>
- KLIMCZUK B.: *Skutki reformy rynku cukru w Europie. [w:] Alternatywne wykorzystanie buraka cukrowego w świetle reformy rynku cukru*. (red. Artyszak A., Wyszynski Z). Wyd. Wieś Jutra, Warszawa, 2007a, s. 5–10.
- KLIMCZUK B.: *Rynek cukru Unii Europejskiej w trzy lata po rozszerzeniu*. Mat. konf. „Rynki rolne Unii Europejskiej – trzy lata po rozszerzeniu”. Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Zamościu, 2007b, s. 53–57.
- PODLASKI S.: *Przyczyny i skutki wprowadzenia reformy rynku cukru w UE. [w:] Reforma rynku cukru w UE. Perspektywy dla Polski* (red. Podlaski S.). Materiały konferencyjne. Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2005, s. 12–46.
- ROZPORZĄDZENIE RADY (WE) nr 318/2006 z 20 lutego 2006 r. w sprawie wspólnej organizacji rynków w sektorze cukru (Dz. Urz. WE L. 58, z 28.02.2006 r., s. 1–31.).
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 319/2006 z 20 lutego 2006 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1782/2003 ustanawiające wspólne zasady dla systemów wsparcia bezpośredniego w ramach wspólnej polityki rolnej i ustanawiające określone systemy wsparcia dla rolników (Dz. Urz. WE L 58 z 28.02.2006 r., s. 32–41.).
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 320/2006 z 20 lutego 2006 r. ustanawiające tymczasowy system restrukturyzacji przemysłu cukrowniczego we Wspólnocie i zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1290/2005 w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej (Dz. Urz. WE L 58 z 28.02.2006 r., s. 42–50.).
- Rozporządzenie Komisji (WE) NR 968/2006 ustanawiające szczegółowe zasady wykonania rozporządzenia Rady (WE) nr 320/2006 ustanawiającego tymczasowy system restrukturyzacji przemysłu cukrowniczego we Wspólnocie (Dz. Urz. WE L 176 z 30.6.2006 r., s. 32–43.).
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 1260/2007 z dnia 9 października 2007 r. zmieniające rozporządzenie Rady (WE) nr 318/2006 w sprawie wspólnej organizacji rynków w sektorze cukru. (Dz. U. WE L. 283 z dnia 27.10.2007 r., s. 1–7).
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 1261/2007 z dnia 9 października 2007 r. zmieniające rozporządzenie Rady (WE) nr 320/2006 ustanawiające tymczasowy system restrukturyzacji

przemysłu cukrowniczego we Wspólnocie. (Dz. U. WE L. 283 z dnia 27.10.2007 r., s. 8–12.).

Rozporządzenie Rady (WE) nr 1264/2007 z dnia 26 października 2007 r. zmieniające rozporządzenie Rady (WE) nr 968/2006 ustanawiające szczegółowe zasady wykonania rozporządzenia Rady (WE) nr 320/2006 ustanawiającego tymczasowy system restrukturyzacji przemysłu cukrowniczego we Wspólnocie. (Dz. U. WE L. 283 z dnia 27.10.2007 r., s. 16–24.).

SMOLEŃSKI Z., CHUDOBA Ł., SZAJNER P.: *Ocena skutków reformy Wspólnej Organizacji Rynków w sektorze cukru w Unii Europejskiej dla polskich plantatorów buraków cukrowych, producentów i konsumentów cukru.* Ekspertyza przygotowana na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej-Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa, 2006, s.1–30.

ZWIĄZEK PRODUCENTÓW CUKRU: *Stan i perspektywy branży cukrowniczej w Polsce. Przyczyny i skutki zmian w reformie unijnego rynku cukru.* Pokampanijna konferencja STC Warszawa 22.02.2008, s.1–32.

CHANGES IN PRODUCTION OF SUGAR AND SUGAR BEETS IN POLAND AN THE EUROPEAN UNION DUE TO THE REFORM OF SUGAR MARKET

Abstract

In presented paper changes in the sugar production and in the nursery of the sugar beet in the EU brought about were described with implementing the reform of the market of the sugar. An too small interest in limiting the sugar production in 2007 caused the yr the European Commission modified principles of the reform and a possibility of the resignation led farmers from the right into the cultivation of the sugar beet in exchange for high bonuses in the framework of the so-called farmer's initiative. At the same time they enabled sugar factories to assume this initiative under the condition of limiting the sugar production, in case of Poland, by the 13.5%. All sugar concerns took advantage of this possibility. However it turned out, that considerable part of farmers, on account of the low profitability of the cultivation of the sugar beet, doesn't want to plant this plant. In April 2008 yr, sugar concerns had a problem with contracting the essential amount of the raw material. Therefore they persuaded farmers which relinquished their right to the cultivation to produce the raw material in frames of the limit of the sugar factory. However such a situation can cause, that Poland will become the net importer of the sugar, or else the domestic production in 2008 will be shorter than the demand.